
over de samenleving tussen pastoor en huishoudster, of over het contact tussen geestelijken en hun naaste familie. Het hier besproken overzichtswerk heeft zich wat dat betreft iets teveel beperkingen opgelegd. –

¶ J. Koch, *Abraham Kuiper. Een biografie*, Amsterdam, Uitgeverij Boom 2006, 696 pag. ISBN 90 85062489, €39,50
¶ Peter Heslam

Honderd jaar geleden wekte de naam Abraham Kuiper tegenstrijdige gevoelens op: zowel die van verering als van ergernis. Dit is ook nu nog het geval. Hedendaagse historici schijnen moeite te hebben een genuanceerd beeld van Kuiper te geven. Tijdens de eerste decennia van de twintigste eeuw heerste er een haast hagiografische toon. De enige serieuze biografie van Kuiper kwam voort uit de katholieke wereld, geschreven door Piet Kasteel in 1938. Tijdens de jaren zestig en zeventig werd Kuiper vooral gezien als architect van een weinig populair sociaal systeem dat afgebroken diende te worden – de verzuiling. Bij de Kuiperherdenking van 1987 kwamen de gepolariseerde perspectieven tot uiting. Aan de ene kant in de biografie over de jonge Kuiper door George Puchinger. Aan de andere kant in een symposium en boek onder de titel *Abraham Kuiper. Zijn volksdeel, zijn invloed* onder redactie van Cornelis Augustijn en anderen. Terwijl Puchinger Kuiper als zijn leermeester zag en zich geroepen voelde om Kuiper en zijn erfenis te verdedigen, waren de auteurs van het symposium en het boek, veelal verbonden aan de sterk geseculariseerde Vrije Universiteit, veel afstandelijker en kritischer.

Deze achtergrond verklaart wellicht waarom de Stichting Dr. Abraham Kuiperfonds eind jaren negentig een buitenstaander zocht om een hedendaagse biografie te schrijven. Dr. Jeroen Koch (1962) werd een geschikte kandidaat bevonden – een Utrechts historicus die, naar eigen bewering, weinig over Kuiper en zelfs weinig over Nederlandse geschiedenis wist en bovendien niet gelovig was, al was hij als jong kind katholiek opgevoed. Op voorwaarde dat hij geen nieuw onderzoek hoefde te doen en dat in zijn biografie de nadruk op Kuipers politieke ideeën en loopbaan zou vallen, heeft Koch het verzoek aanvaard.

Zes jaar later is het zover – een nieuwe Kuiper biografie van 670 pagina's. Koch is in een aantal opzichten buitengewoon goed in zijn opzet geslaagd. Hij ziet bijvoorbeeld terecht dat Kuipers bekering als student en opnieuw als dominee in Beesd van groot belang zijn om zijn drijvende kracht en onuitputtelijke energie tijdens de rest van zijn leven te kunnen begrijpen.

Daarnaast heeft Koch oog voor Kuipers kerkelijke, theologische en politieke context. Hij laat zien hoe in Europa de verschillende wereldbeschouwingen van die tijd, zoals die van Hegel en Marx, in aandacht en invloed toenamen en hoe de politiek zich ontwikkelde van een vooral aristocratisch naar een meer democratisch partijstelsel.

Bovendien weet Koch de lezer steeds een overzicht te geven van Kuipers diverse gelijktijdige activiteiten als politicus, theoloog, journalist en wetenschapper, ook als hij vooral aandacht geeft aan één van de terreinen. Dit geeft een gevoel van samenhang dat op een natuurlijke manier de samenhang van Kuipers leven weerspiegelt. Al zijn sommige gedeelten langdradig met lange paragrafen, de boeiende materie gecombineerd met een aantrekkelijke schrijfstijl zorgen ervoor dat het verhaal zelden saai is.

Kortom, Koch heeft het leven van Kuiper behoorlijk onder de knie gekregen en, voor zover dat mogelijk is aan de hand van vooral secundaire literatuur, een eigen visie ontwikkeld. De vraag is echter of Kochs gebrek aan kennis van de wereld van het geloof een veel te simplistisch en daarom misleidend beeld van Kuiper geeft. Hoewel Koch het belang van Kuipers 'wedergeboorte' beklemtoont, benadert hij die gebeurtenis vanuit de psychologische visies van Kuipers tijdgenoot William James.

Op die manier probeert Koch te verklaren waarom waarom ethische bezwaren tegen zijn gedrag vaak zo weinig invloed op Kuiper hadden. Door zijn bekering wist hij zich geroepen om God te dienen in de maatschappij en daarom hoefde hij alleen, aldus Koch, verantwoording af te leggen aan God; vandaar dat hij aan een 'totaal gebrek aan zelfkritiek, relativering en bescheidenheid' leed. Met zulke simpele interpretaties van hoe het geloof (innerlijk en uiterlijk) werkt – interpretaties die in Kochs verhaal heel vaak naar voren komen – moet de lezer genoegen nemen.

Hoewel Koch Kuiper serieus probeert te nemen,